

REALIZACJA UCHWAŁ VI ZJAZDU SED W DZIEDZINIE KULTURY NRD

VI Zjazd SED, który obradował od 15 do 21 I 1963 r. w Berlinie, poświęcił wiele uwagi sprawom życia kulturalnego NRD¹. W tej dziedzinie zanotowano bowiem zjawiska, w stosunku do których kierownictwo SED zajęło stanowisko podczas obrad VI Zjazdu i które zostały obszerniej omówione na zorganizowanej w dn. 25 i 26 marca br. naradzie Biura Politycznego KC SED i Prezydium Rady Ministrów NRD z osobami zajmującymi się twórczością artystyczną. Przedstawiciele kierownictwa partii i rządu przeprowadzili tu rozmowy na temat wprowadzenia w życie uchwał VI Zjazdu SED z pisarzami, ludźmi filmu i teatru, malarzami i kompozytorami.

Referat programowy na tym spotkaniu wygłosił Kurt Hager². Podkreślił on na wstępie, że Biuro Polityczne KC SED zdecydowało się na spotkanie to, by wspólnie ze światem artystycznym:

„wytyczyć kierunek, jaki zamierzamy obrać realizując uchwały VI Zjazdu w dziedzinie literatury i sztuki i aby usunąć z drogi wszystko to, co temu przeszkadza. W najbliższych latach bowiem zarówno w dziedzinie gospodarki, szkolnictwa, jak i kultury dokonają się daleko idące przeobrażenia”.

Hager powiedział dalej:

„Jeżeli nasi pisarze chcą pokazywać problemy ekonomiczne stojące obecnie na porządku dziennym, sprawy walki o wydajność pracy, o wykonanie planu, o postęp naukowo-techniczny, to mają przed sobą tylko jedną drogę — drogę gruntownego studiowania tych problemów. Pisarze i artyści powinni więc zapoznawać się teoretycznie z ekonomią polityczną socjalizmu a zarazem zaznajamiać się z socjalistyczną produkcją przez włączenie się do bezpośredniej pracy”.

W tej właśnie dziedzinie zdarzały się ostatnio wystąpienia sprawiające, zdaniem mówcy, wrażenie, że:

„niektórzy pisarze zajmują negatywną lub obojętną postawę wobec drogi bitterfeldzkiej”³.

Przechodząc do spraw bardziej szczegółowych, Kurt Hager omówił jeszcze raz niektóre z problemów poruszonych na VI Zjeździe SED. Czasopismo literacko-artystyczne „Sinn und Form”, które redaguje poeta Peter Huchel, mówca uznał za propagatora fałszywych koncepcji dotyczących rozwoju kultury narodowej i koegzystencji ideologicznej. Ze słowami ostrej krytyki spotkał się również dramaturg i b. kierownik literacki *Deutsches Theater* w Berlinie Peter Hacks oraz dyrektor tego teatru, Wolfgang Langhoff w związku z prowadzoną przez nich dotychczasową polityką repertuarową, a szczególnie z wystawieniem sztuki Hacksa *Die Sorgen und die Macht (Troski i władza)*. Kurt Hager zaatakował ideową konstrukcję sztuki, zarzucając jej brak socjalistycznego zaangażowania, przy czym przeciwstawił jej dramaty Helmuta Sakowskiego, *Steine im Weg (Kamienie na drodze)* i Karl-Heinza Jacobsa *Beschreibung eines Sommers (Opis pewnego lata)*. Następnie Kurt Hager przeszedł do krytycznego omówienia utworów Güntera Kunerta tzn. jego opery telewizyjnej *Fetzers Flucht (Uciezka*

¹ Por. *Programm der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands*, „Neues Deutschland” z dn. 25 I 1963 r.

² K. Hager, członek Biura Politycznego i przewodniczący Komisji Ideologicznej przy KC SED.

³ Na konferencji w Bitterfeld w kwietniu 1959 r. położono silny nacisk na konieczność artystycznego odzwierciedlenia współczesności opartego na zgromadzonych przez artystów osobistych doświadczeniach w zakładach pracy oraz postulowano rozwijanie ruchu twórczości artystycznej wśród robotników.

Fetzera) i filmu telewizyjnego *Monolog für einen Taxifahrer* (*Monolog dla taksówkarza*). Hager stwierdził, że obydwie te dzieła są

„przeniknięte głębokim pesymizmem wobec człowieka, obce socjalistycznemu światopoglądowi i pesymistycznie oceniające zdolności człowieka do zmienienia świata oraz samego siebie”.

Mówiąc o pesymizmie twórczości Kunerta, Kurt Hager stwierdził również odnośnie niektórych utworów lirycznych powstałych w NRD, co następuje:

„Wśród części naszych poetów panują nastroje pesymizmu i sceptycyzmu, nie dające się pogodzić ze sztuką poetycką realizmu socjalistycznego”.

Przypomniał on przy tej okazji wieczór poetycki, zorganizowany w grudniu 1962 r. przez Niemiecką Akademię Sztuk Pięknych, a głównie wiersze liryczne Stephana Hermlina. Hager przypomniał, że utwory poetyckie zaprezentowane na tym wieczorze wywołały bardzo ostry sprzeciw czynników oficjalnych i społeczeństwa, ponieważ jak powiedział:

„Szereg utworów poetyckich zawierał z trudem ukrywane ataki na naszą Republikę”.

A poza tym poezji tego rodzaju zarzucił on:

„demonizowanie techniki, propagowanie uczucia całkowitego osamotnienia człowieka, nihilizm opartego na psychozie zagrożenia atomowego”.

W dalszych partiach swego referatu Kurt Hager omówił różne współczesne kierunki twórcze w sztuce i literaturze podkreślając, że:

„problemy naszych czasów można odzwierciedlać artystycznie jedynie w oparciu o metodę realizmu socjalistycznego. Odchodzenie od tej zasady równoznaczne jest z padaniem w objęcia burżuazyjnej ideologii i burżuazyjnych form sztuki”.

Dyskusję pomiędzy przedstawicielami partii i rządu a pisarzami i artystami Kurt Hager uznał za rzecz przynoszącą korzyść obu stronom i wyraził przekonanie, że nikomu nie uda się poróżnić partii z twórcami⁴.

W bardzo ożywionej dyskusji nad referatem Kurta Hagera zabrali głos również pisarze, pod adresem których wysunął on szereg zarzutów. Np. Stephan Hermlin powiedział m. in.:

„Pragnąłbym oświadczyć, że nie jestem zwolennikiem ideologicznej koegzystencji i jest ona sprzeczna z moimi poglądami, jestem świadom faktu, że ciągła nieustępliwa walka między wrogimi ideologiami jest integralną częścią składową pokojowej koegzystencji... tylko że walka ideologiczna nie może być prowadzona przez odseparowywanie się, lecz przez poznawanie i przeciwstawianie sobie różnych form...”⁵

Młody pisarz Werner Schmoll, autor powieści *Mit siebzehn ist man noch kein Held* (*Mając lat siedemnaście nie jest się jeszcze bohaterem*) powiedział w dyskusji:

„Jeśli nie zajmuje się klasowego stanowiska, to może się zdarzyć, że pojmie się dialektykę wadliwie i że powstanie myśl, iż należy zmienić coś w socjalizmie zamiast w człowieku, oraz że pomyli się pokojową koegzystencję z ideologiczną koegzystencją”⁶.

⁴ Cytaty wybrano z referatu Kurta Hagera opublikowanego w czasopiśmie „Sonntag”, nr 14/63. (Tüm. T. P.).

⁵ „Ich bin für diesen Sozialismus und diese Partei”. — *Aus der Diskussionsrede des Genossen Stephan Hermlin*. „Neues Deutschland” z dn. 6 IV 1963 r.

⁶ W. Schmoll, *Sozialistische Kunst und Klassenstandpunkt*. „Neues Deutschland” z dn. 18 IV 1963 r.

Obszernego podsumowania dyskusji dokonał Walter Ulbricht, I sekretarz KC SED, zalecając pisarzom, aby poznawali problematykę produkcji przez włączenie się w jej proces i dyskutowali swoje dzieła przed ich opublikowaniem w środowiskach, o których piszą. Zaznaczył on w swoim przemówieniu, że narada nie była poświęcona sprawom czysto artystycznym — chodziło głównie o ustalenie właściwego stosunku świata kultury do władzy robotniczo-chłopskiej, do kierowniczej roli partii i budownictwa socjalistycznego w NRD⁷. W sprawozdaniu Biura Politycznego do Komitetu Centralnego SED czytamy na temat narady, jej przebiegu i wyników co następuje:

„Narada była bezpośrednią kontynuacją rozmów i dyskusji prowadzonych na temat naszej polityki kulturalnej przez kierownictwo partii i towarzysza Waltera Ulbrichta osobiście już przed VI Zjazdem SED i rozstrzygniętych ostatecznie na VI Zjeździe. W życiu kulturalnym istniały próby przeniesienia polityki pokojowej koegzystencji między państwami o różnych ustrojach społecznych w dziedzinę ideologii. Znalazło to swój wyraz nie tylko w dyskusjach, lecz również w niektórych dziełach. W tych dziełach obraz człowieka naszych czasów został zniekształcony i skarykaturowany. Zwalczanie kultu jednostki zostało przez niektórych pisarzy i artystów wykorzystane w celu otwartego lub zamaskowanego atakowania słusznej polityki partii i rządu, względnie w celu atakowania i zwalczania realizmu socjalistycznego jako jedynej metody twórczej sztuki socjalistycznej...

...Narada zadokumentowała jedność i zwartość woli twórców przeprowadzenia uchwał Zjazdu i aktywnego poparcia polityki rządu i partii”⁸.

Teresa Pictrowiak

PIĘTNASTCIE LAT „USTAWY O ZAGWARANTOWANIU PRAW LUDNOŚCI SERBOŁUŻYCKIEJ”

Dn. 23 III 1963 r. minęła 15 rocznica uchwalenia przez parlament (*Landtag*) saski „Ustawy o zagwarantowaniu praw ludności serbołużyckiej”.

Po bardzo burzliwym w dziejach Łużyc okresie walki o prawa narodowe w XIX i na przełomie XIX i XX w. pierwszą próbą przeprowadzenia ustawy regulującej sytuację prawną Serbołużyczan w Niemczech była inicjatywa Komunistycznej Partii Niemiec. W dn. 17 II 1927 r. poseł Bötcher z ramienia frakcji KPD w *Landtagu* saskim przedłożył projekt ustawowego uregulowania praw ludności serbołużyckiej na ówczesnych Łużycach saskich. W uzasadnieniu wniosku powiedział on:

„W interesie lużyckiej grupy ludnościowej — robotników, chłopów i drobnych rzemieślników serbołużyckich, leży żądanie gruntownej zmiany polityki władz miejscowych wobec nich. Mówiąca po lużycku ludność musi uzyskać możliwość utrzymania i kultywowania swych dóbr kulturalnych i językowych. Wszelkie szkody, jakie poniosła mówiąca po lużycku ludność w następstwie jej geograficznego włączenia w tereny językowo niemieckie, powinny być natychmiast usunięte”.

⁷ Zur Durchführung der Parteitagsbeschlüsse auf dem Gebiet der Kunst. Aus dem Schlusswort des Genossen Walter Ulbricht auf der Beratung des Politbüros des Zentralkomitees und des Präsidiums des Ministerrates mit Schriftstellern und Künstlern am 26. März 1963. „Neues Deutschland“ z dn. 4 IV 1963 r.

⁸ Aus dem Bericht des Politbüros an die 2. Tagung des Zentralkomitees der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands. Berichterstatter E. Honecker. (Thum. T. P.). „Neues Deutschland“ z dn. 13 IV 1963 r.